

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 50

BEOGRAD, 11. DECEMBAR 1937.

GODINA IX

Sadržaj:

Крањска индустријска дружба, Љубљана
 Прва хрватска творница уља д. д., Загреб
 Дубровачка вересијска банка у Дубровнику

КРАЊСКА ИНДУСТРИЈСКА ДРУЖБА, ЉУБЉАНА

У досадашњим анализама биланса Крањске индустријске дружбе имали смо већ прилику да констатујемо да она претставља добро смишљену комбинацију између тешке металургијске индустрије с једне стране, т. ј. индустрије која производи сировине и полуфабрикате, а са друге стране прерађивачке индустрије. Основана је још 1869 године, тако да ће ускоро моћи да прослави своју седамдесетогодишњицу, што је реткост за наша индустријска предузећа. Поред творница које се налазе у нашој држави, Дружби су раније припадале и високе пећи у Серволи, једном предграђу Трста, као и једна фабрика у Фајстрицу, у делу Корушке који је остао Аустрији. Одмах после рата већина акцијског капитала Крањске индустријске дружбе била је прешла из аустријских у руке талијанског капитала. Међутим, пошто су Талијани нешто доцније из предузећа које је било у Серволи створили посебно акционарско друштво, они су показали свој дезинтересан за постројења која су се налазила у нашој држави. Тако су ова у току 1929 године потпуно прешла у руке домаћих интересената. Број акција Крањске индустријске дружбе који се налази још у иностранству не достиже ни 1,2%.

Откад је прешла у домаће руке Дружба се толико проширила и модификовала, да би је њени стари власници тешко могли препознати. Главница, која је још у 1926 години износила само 4,5 милиона, била је после тога три пута повишавана и сада износи 90 милиона динара. У току последњих седам година извршене су и огромне нове инвестиције. Док су крајем 1929/30 укупне инвестиције биле билансиране са 22,8 милиона, дотле су оне у 1936/37 исказане са равно 120 милиона динара. Ако се узме у обзир и чињеница да су у току последњих седам година отписи износили 102,7 милиона и да Крањска дружба не исказује посебне фондове амортизације у пасиви, већ отписе врши непосредно смањивањем вредности односних инвестиција у активи, види се да су нове инвестиције у том раздобљу стварно износиле око 200 милиона динара.

У 1935/36 криза је била већ знатно попустила, па је и код Крањске индустријске дружбе била већа како производња тако и продаја.

У току 1936/37 године рад је био ометан оскудицом воде и сировина. Оскудица воде је после три месеца престала, а оскудица сировина, у првом реду старог гвожђа, постоји и даље. Због тога је Управа дружбе решила да подигне посебну редукијску пећ за гвоздену руду. Како је за то већ обезбеђена и домаћа руда, набавка сировина биће убудуће знатно олакшана. Благодарени томе смањиће се и производни трошкови.

Биланси за 1929/30 и за три последње године овако изгледају:

Рачун изравњања

Актива	1929/30	1934/35	1935/36	1936/37
у хиљадама динара				
Земљиште	3.509	5.186	5.573	5.653
Зграде	10.356	25.791	31.723	38.423
Машине и уређај	8.980	66.321	61.523	75.464
Рударски посед	—	—	—	450
Сировине и роба	21.030	43.377	47.614	62.694
Благајна	675	203	472	2.059
Менице, ефекти и дев.	551	3.450	988	505
Ефекти	—	—	—	2.682
Дужници и банке	28.423	46.925	49.648	44.922
Пасива				
Главница	13.500	45.000	90.000	90.000
Резерве	8.363	13.042	10.483	12.194
Латентне резерве	—	7.160	(7.160)	—
Фонд за инвестиције	2.500	15.000	(20.000)	—
Резервни фонд	—	—	1.500	2.264
Имање Бистрица	5.120	1.383	1.414	1.304
Поверљоци	38.993	101.838	91.330	120.582
Добитак	4.687	7.827	2.813	6.502
Збир биланса	74.429	191.253	197.541	232.852

Рачун губитка и добитка

Расходи				
Порез и дажбине	3.458	13.219	16.887	21.340
Пасивне камате	1.286	6.243	5.346	5.140
Режија	4.257	8.052	10.571	11.780
Осигурање	2.518	4.224	4.484	4.967
Отписи	1.304	18.734	21.497	20.836
Сумњива потраживања	—	98	—	—
Добитак	4.687	7.827	2.813	6.508
Приходи				
Пренос добитка	217	2.228	823	877
Од производње итд.	17.293	56.170	60.776	69.675
Напл. отпис. потраж.	—	—	—	18
Збир прихода-расхода	17.510	58.398	61.599	70.570

Збир биланса, који је у 1929/30 износио само 74,4 милиона, достигао је у 1936/37 години износ од 232,8 милиона динара.

Крајем 1936/37 инвестиције су билансирани са 120 милиона. Од тога отпада 75,46 милиона на машине и уређај, 38,42 милиона на зграде и 5,65 милиона на земљиште. Како су инвестиције крајем претходне године биле исказане са 98,8 милиона, а отписи износе 20,83 милиона, види се да је у 1936/37 било нових инвестиција за око 42 милиона динара. То значи да се предузеће још увек у знатнијој мери проширује. Поред инвестиција, у активи имамо само још једну важнију позицију — сировине и робу. И ова се позиција стално повећава и крајем 1936/37 износи 62,7 милиона динара према 47,6 милиона у претходној години.

ПРВА ХРВАТСКА ТВОРНИЦА УЉА, Д. Д., ЗАГРЕБ

Интервенциони режим на тржишту уљарица прошле године завршен је тако, да је Призад откупио 527 вагона уљане репице, од којих је 102 вагона опет продао у земљи, а 452 вагона је извезао уз губитак од око 1,5 милиона динара. У погледу осталог уљаног семена инвестиција није била готово ни потребна, јер су га фабрике без даљег преузимања по одређеним минималним, а врло често и по већим ценама. Наше фабрике су прошле године преузеле око 4.400 вагона робе, и то 2.000 вагона репице, 1.300 вагона сунцокретовог семена, 500 вагона бундевских коштица и око 600 вагона маковог, ланеног, сезамовог и рицинусовог семена. Како је то било недовољно за производњу уља потребног за домаћи конзум, пошто је и род маслина био лош, ујесен прошле године је увезено и око 575 вагона сунцокретовог семена из Бугарске. Иначе, наш укупни прошлогодишњи увоз уљаних плодова и семена износио је 10.310 тона у вредности од 31 милион динара.

Овогодишња производња репице је знатно подбацила. Због тога смо већ у првој половини 1937 морали да увеземо око 17.370 тона уљаних плодова и семена у вредности од преко 25 милиона динара. Како је производња сунцокрета обилнија, у 1937 смо, обрнуто прошлој години, увозили репицу, а извозили сунцокрет. То показује да досадашњи интервенциони режим уљарица има недостатке. У вези с тим Призад је узео иницијативу код фабрика уља да ове контрахирају одговарајуће површине за засејавање сунцокрета са произвођачима. Тиме је један део продукције уљарица постављен на сигурнију базу. Иначе, слаби принос репице имао је за последицу знатан пораст цена. Поред тога свака је фабрика настојала да за себе откупи што већу количину, како би могле несметано радити до појаве сунцокрета. Мање фабрике су углавном успеле да набаве потребне количине, али то није пошло за руком и двома највећим фабрикама, Првој хрватској творници уља у Загребу и Индустији уља у Копривници. То је разлог због којег су оне приморане да се боре са знатним тешкоћама. Да би се оне лакше свладале, дошло је између ове две фабрике и до тешке везе. Постоји чак могућност да се рад у Копривничкој уљани сасвим обустави. Највећи део кривине за то треба приписати интервенционом режиму, који је готово сасвим пустио из вида стварне могућности наших фабрика уља и интересе потрошача.

Биланси Прве хрватске творнице уља, која је наше највеће предузеће у тој привредно грани, овако изгледају:

Рачун изравњања

Актива	1933.	1934.	1935.	1936.
у хиљадама динара				
Непокретности	3.652	3.532	3.489	3.428
Стројеви и трачнице	2.357	2.592	2.460	2.267
Творнички уређај	88	163	223	185
Залихе робе и сировина	7.482	12.203	16.580	16.009
Хартије од вредности	137	97	135	135
Римесе	—	—	—	691
Благајна	144	52	663	102
Пасива				
Главница	2.750	8.250	8.250	8.250
Резервни фонд	610	660	710	760
Фонд амортиз. стројева	1.445	1.545	1.645	1.695
Салдо повер. и дужника	5.947	5.195	9.386	7.283
Акцепти	1.950	1.500	1.500	3.000
Транзиторне ставке	603	506	622	726
Добитак	555	983	937	1.104
Збир биланса	13.860	18.639	23.050	22.818

Збир биланса крајем прошле године износи 22,8 милиона. Према претходној години је само незнатно смањен, и у односу на 1933 годину већи је за 9 милиона динара. Због интервенционог режима, постала је и потреба за капиталом знатно већа. Раније су сировине куповане у мањим количинама, према потреби. Данас се потребе на уљарицама подмирују готово искључиво у земљи. Одмах после жетве фабрика је приморана да откупи целу количину коју треба да преради. Због тога су последњих година и залихе знатно веће, него што су биле раније.

Главница је у току 1934 повишена са 2,75 на 8,25 милиона динара, колико износи и данас. Резервни фонд се годишње повећава за 50 хиљада динара и крајем 1936 године достиже 760 хиљада. Поред тога постоји и фонд амортизације, који је исказан са 1,69 милиона, за 50 хиљада динара више него крајем 1935. На тај начин укупна сопствена средства, без чистог добитка, износе 10,7 милиона.

Тачан износ туђих средстава није нам познат, пошто се повериоци и дужници не исказују засебно, већ се билансира само њихов салдо, — и то већ читав низ година — у пасиви. Крајем 1936 овај салдо је износио 7,28 милиона, што значи да је био за око 2,1 милиона мањи него у 1935. Међутим, треба имати у виду да је насупрот томе друштвена обавеза по акцептима прошле године порасла за 1,5 милиона динара. Из тога би се могло закључити да се није знатно променило ни укупно стање туђих средстава. Иначе, финансијско стање фабрике потпуно задовољава, јер је за покриће укупних инвестиција довољна по прилици само једна половина сопствених средстава. То значи, да се туђа средства употребљавају само за финансирање дужника и једног дела залиха робе и сировина. Дакле, финансирање фабрике је скроз здраво, поготово ако се узме у обзир да она добија потребна туђа средства по сразмерно доста ниској каматној стопи.

Англо-Чехословачка и Прашка Кредитна Банка

Филијала у БЕОГРАДУ — Пошт. фак 17.

Рачун Поштанске штедионице, Београд 51005.

Телефон 23402, 23403, 23404, 23405, 23406.

Прима улоге на штедњу по најповољнијој камати. Врши све банкарске послове у земљи и иностранству. Издаје сефове под закуп.

У активи видимо да код инвестиција већ неколико година нема готово никаквих промена. Укупне инвестиције билансиране су са 5,88 милиона. Од тога отпада на непокретности 3,43 милиона, на стројеве и трачнице 2,26 милиона и на фабрички уређај 185 хиљада динара. Овде треба приметити да је последњих година и амортизација инвестиција била врло скромна. Крајем 1936 залихе су билансиране са 16 милиона. Према претходној години су нешто смањене, а у односу на 1933 су више него удвостручене. Као што је већ споменуто, то је последица интервенционог режима који приморава фабрику да откупи одмах после жетве целу количину сировина коју намерава прерадити. Фабрика ће бити у вези с тим приморана да гради и нова складишта за смештај сировина.

Чисти добитак за 1936 је незнатно већи од онога из претходне године. Он износи 1 милион 17 хиљада, а са преносом из 1935 године 1,1 милиона. На име 10% дивиденде (према 8% у 1935 г.) исплаћено је 825 хиљада динара.

У управи су г.г.: Самуел Д. Александер, Алфред Пик, Иво Александер, инж. Драго Александер, д-р Божидар Александер, Морис Рубе, д-р Сигфрид Кауфер и др. Бранко Александер. Директор је г.г.: Морис Рубе.

ДУБРОВАЧКА ВЕРЕСИЈСКА БАНКА У ДУБРОВНИКУ

Привредна криза у Далмацији била је необично тешка, можда чак знатно тежа него у осталим крајевима наше државе. Главне привредне гране Приморја, поморство и туризам, биле су подбациле као никад пре, а главни далматински производи, вино и уље, продавани су у бесцење, док су животне намирнице, које ти крајеви морају да набављају, поскупљивале. То се је морало одразити и на раду тамошњих новчаних завода, који су се уз то, као и све остале банке у земљи, морали да боре и са кризом поверења. Банкарска криза и криза поверења биле су у тим крајевима потенциране напуштањем златног важења у Енглеској. Како морнари и поморска пловидба на целом свету рачунају у фунтама, разумљиво је да је срзавање курса енглеске фунте изазвало велику пометњу и код далматинског становништва. Тешкоће на које су nailазили новчани заводи биле су појачане и другим моментима. Пре свега, биле су сасвим престале пошиљке исељеника, које су у приморским заводима увек играле знатну улогу. Затим су знатни износи имобилизовани у вези са заштитом земљорадника, и, најзад, максимирање каматних стопа схваћено је у извесним круговима као званични позив на бојкот приватних новчаних завода, нарочито мањих.

Када се све то има у виду, изгледа управо невероватна чињеница да и у Далмацији има још новчаних завода, и то малих, који нису били никада приморани да се служе заштитом. Један од тих необично ретких и, разуме се, одлично управљаних завода је и Дубровачка вересијска банка. Криза поверења оставила је код ње најмање трагова. У вези са првом узбуном улагача у септембру 1931 и овде је било извесног одлива улога, али је и актива банчина била изнад сваког очекивања ликвидна, тако да се без икаквих тешкоћа могао одмах исплатити сваки затражени износ. Треба признати да су и улагачи и повериоци Дубровачке вересијске банке врло брзо постали свесни тога коме су поверили своје уштеђевине. Кад су за многе друге банке тек почеле тешкоће — почетком 1932 код ње је банкарска криза била већ ликвидрана. И то дефинитивно. Иначе, овде морамо нагласити и то, да је Дубровачка вересијска банка кроз све године кризе, непрекидно, имала могућности, да одобрава и нове кредите, као

што је то радила и раније. Једина је разлика била у томе што се избегавало кредитирање појединаца са већим износима.

Дубровачка вересијска банка основана је почетком 1932 године. Благодареди великом поверењу које су уживали њени оснивачи, прилив улога био је од самог почетка сразмерно доста знатан, тако да јој је обртни капитал већ у 1926 години био достигао износ од 20 милиона, ма да јој је главница износила само 1 милион динара. У току 1928 банка је преузела један велик хотел у Гружу, Хотел Петка. Нешто доцније, у 1929 години, она повећава своју главницу на 2 милиона динара, али ипак готово предосећајући буру која је доцније наишла, не приступа проширењу свога пословања. Велика способност и обазривост њених управљача види се и по томе, што су они у то време чак и одбијали примање нових улога, ма да су их могли рентабилно пласирати. Свесни дужности које имају као управљачи туђе имовине они нису гледали само на рентабилност, већ су обраћали још више пажње сигурности и ликвидности пласмана. Та банчина већ традиционална опрезност у пословању показала се као потпуно исправна и уштедела јој је многе неугодности и потешкоће.

Биланси Дубровачке вересијске банке за четири последње године овако изгледају:

Рачун изравнања

Активна	1933.	1934.	1935.	1936.
	у хиљадама динара			
Готовина	1.254	1.433	1.558	920
Новчани заводи	508	—	—	—
Менице и тек. рач.	10.594	7.918	7.994	9.506
Вредносни папири	102	94	114	153
Роба	3.009	3.616	4.144	4.077
Непокретности	2.915	3.621	3.581	3.380
Инвентар хотела и др.	—	1.409	1.249	1.036
Пасива				
Главница	2.000	2.000	2.000	2.000
Резерве	115	115	—	—
Улошци	9.635	8.922	8.792	11.617
Веровници	6.526	6.851	7.644	5.211
Добитак	106	203	205	245
Збир биланса	18.382	18.091	18.641	19.073
Гаранције	52	41	1.163	1.107

Рачун губитка и добитка

Расходи				
Камати	668	1.242	1.367	859
Трошкови	287	861	1.149	1.200
Порези, прирези, таксе	63	47	135	167
Отпис ненапл. потраж.	70	3	71	173
Отпис инвентара	—	212	209	212
Добитак	106	203	205	245
Приходи				
Пренос добитка	4	106	97	4
Од непокретности	—	—	136	123
Камати, провиз. итд.	1.190	2.463	2.903	2.729
Збир прих. или расх.	1.194	2.569	3.136	2.856

Последњих година збир биланса, који је истоветан са банчиним обртним капиталом, не показује битних промена. Са 19,57 милиона динара у 1932 он је био пао на 18,09 ми-

лиона крајем 1934 године. После тога, благодарећи побољшању општих прилика, опет постепено расте и крајем прошле године достиже 19,07 милиона. Од тога отпада 2 милиона на главницу, 11,6 милиона на улошке и 5,2 милиона на остале веровнике. С особитим задовољством истичемо чињеницу да су улошци прошле године у односу на претходну повећани за преко 32%, упркос максимирању каматне стопе на улошке и њеном изједначењу код државних односно привилегованих установа и код приватних новчаних завода. Прошле године висина уложака Дубровачке вересијске банке била је равна њиховом износу од краја децембра 1928 године, а према 1935 повећана је за скоро 3 милиона динара. Овако знатни прилив уложака омогућио је банци да прошле године својевољно смањи за 2,4 милиона динара свој рачун поверилаца, који је у току две претходне године показивао постепени пораст.

У активи видимо да је равно 50% банчиног обртног капитала односно 9,5 милиона пласирано у менице и текуће рачуне. Према претходној години овај је рачун повећан за 1,5 милиона а у односу на крај 1932 године мањи је за 2,38 милиона. Управа напомиње у свом извештају, да је банка и у прошлој години задржала своју ликвидност као и раније и додаје: „Неговали смо само краткорочне послове и послове извоза разних пољопривредних артикала нашег краја, које смо трансакције могли у свако доба да ликвидирамо и уновчимо“. Износ банчиних земљорадничких дугова, с обзиром на укупне ангажмане, није знатан. На име 25% од потраживања уступљених Аграрној банци, као и за остала ненаплатива потраживања описан је прошле године износ од 173 хиљаде динара. Дубровачка вересијска банка бави се и једном посебном врстом трговине: далматинским специјалитетима. Ту су у првом реду кризантеме, кадуља и слично. Као и код других својих полова, тако ради банка и овде са највећом предострожно-

шћу, а често наступа само као комисионар. Иначе, крајем прошле године роба је билансирана са 4,07 милиона према 3 милиона у 1933. Пре кризе залихе робе износиле су понекад и преко 6 милиона динара.

Непокретности су билансирани са 3,38 милиона, а инвентар са 1,03 милиона динара. Крајем 1927 непокретности су биле исказане само са 360 хиљада динара, а састојале су се из банчине зграде. У 1928 преузет је Хотел „Петка“ у Гружу, услед чега је и рачун непокретности порастао на 2,9 милиона. У току 1934 овај хотел је потпуно реновиран и за исти је био набављен и нов инвентар. За реновирање је било утрошено преко 700 хиљада динара, а набављени инвентар је коштао око 1,5 милиона. У току 1935 преузети су и неки објекти од банчиних дужника у вредности од 181 хиљ. динара. Отпис инвентара врши се редовно, а непокретности су у току последње три године отписане са 552 хиљ. динара, од чега отпада 115 хиљада на пренос из резервног фонда (у 1934 год.), док је остатак отписан на терет рачуна текуће чисте добити.

У 1934 години су знатно повећани у односу на претходну и раније године како бруто приходи, тако и трошкови. То је у вези с експлоатацијом већ поменутог хотела. Прошле године је пасивна камата била опет за пола милиона мања него у 1935, што је последица прилива јевтинијих улога и смањења осталих скупљих обавеза. Остале промене на рачуну губитка и добитка немају већег значаја. За 1936, после трогодишње паузе, исплаћена је акционарима опет дивиденда, и то од 5% према 4½% у 1932 години.

У управи су г.г.: Томо Костојеч (претседник), Паско Колић (потпретседник), д-р Роко Јоковић и Нико Куртела. У надзорном одбору се налазе г.г.: Паво Братош, д-р Милош Хајдић и Иво Милић. Директор је г. Мише Јанчић.

Сваки **ма**тредак у производњи и употреби, све знање и сва искуства, што су их од године 1866 стекли специјалисти наше организације која обухвата цео свет, примењују се код фабрикације **наших**

GARGOYLE
МАЗИВА

и дају им онај квалитет, који гарантује сигуран и економичан погон.

STANDARD — VACUUM
Oil Company of Jugoslavia Inc.
ЗАГРЕБ БЕОГРАД

ШИРИТЕ „НАРОДНО БЛАГОСТАЊЕ“

DER OESTERREICHISCHE VOLKSWIRT

HERAUSGEBER M. L. KLAUSBERGER

Die inhaltsreichste wirtschaftspolitische Zeitschrift der Nachfolgestaaten. Erscheint jeden Samstag in Wien — Gegründet 1908

Der Oesterreichische Volkswirt ist für jeden unentbehrlich, der die Geschehnisse in Oesterreich und den Nachfolgestaaten verstehen will.

Glossen, Aufsätze, Notizen, Bilanzkritiken des Oesterreichischen Volkswirts sind als zuverlässige Führer durch den verwickelten Aufbau der Nachfolgestaaten anerkannt.

Seine gesammelten Jahrgänge bilden eine unerschöpfliche Fundgrube sonst nur schwer erreichbaren wirtschaftspolitischen und statistischen Materials.

Bestellungen nimmt jede Buchhandlung sowie die Verwaltung des Oesterreichischen Volkswirts in Wien IX, Porzellangasse 27, entgegen. Der Bezugspreis beträgt viertelj. Din. 190 — mit Zustellung. Das Abonnement kann jederzeit beginnen. Probenummern kostenlos.